

3. Лебідь Є. Шашкевич Володимир Маркіянович. *Шевченківська енциклопедія*: в 6 т. Київ: НАН України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 2015. Т. 6. С. 833.

4. Павличко С. Теорія літератури / передм. Марії Зубрицької. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 679 с.

5. Письменники Західної України 30–50-х років XIX ст. Маркіян Шашкевич, Іван Вагилевич, Яків Головацький, Микола Устинович, Антін Могильницький, Іван Гушалеви́ч, Олександр Духнович / упоряд. І. Пільгук, М. Чернописський; вступ. стаття І. Пільгук. Київ: Дніпро, 1965. 652 с.

6. Стеблій Ф. І. МОГИЛЬНИЦЬКИЙ Антін [Електронний ресурс]. *Енциклопедія історії України*: Т. 7: Мі-О / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: Наукова думка, 2010. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERMS=0&S21STR=Mohylnytskyj_A

7. Шашкевич В. Зільник: поезії Володими́ра Шашкевича. Львів: Накладом Костя Паньковського, 1896. 92 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shashkevych_Volodymyr/Zilnyk/

8. Шашкевич М. С., Вагилевич І. М., Головацький Я. Ф. Твори / упоряд., вступна стаття та прим. М. Шалати. Київ: Дніпро, 1982. 367 с.

9. Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 6 т. Київ: Наук. думка, 2003.

10. Яблонська О. Творчість Т. Шевченка в історико-культурному контексті Галичини 60-х років XIX ст. *Визвольний шлях*. Лондон, 1998. № 8. С. 983–990; № 11. С. 1461–1469.

УДК 070(477=161.2)

Максим Яблонський
кандидат наук із соціальних
комунікацій, старший викладач
кафедри соціальних комунікацій
Волинський національний
університет імені Лесі Українки
max.yablonskyy@gmail.com

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ДІАСПОРНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: ДОВІДКОВІ ДЖЕРЕЛА

У публікації простежено, що важливими джерелами вивчення історії української еміграційної преси й журналістики є довідкові видання бібліографічного, історико-культурного, мемуарного характерів.

У центрі уваги – діаспорні енциклопедичні видання, упорядковані Є. Онацьким, В. Кубійовичем, Б. Романенчуком, дослідження Ю. Тернопільського, М. Марунчака та ін. Окреслено роль матеріалів до енциклопедичного словника «Українська журналістика в

іменах», видання «Українська преса в Україні та світі ХІХ–ХХ ст.», дослідження М. Романюка «Оратаї журналістської ниви» та ін. Зауважено значення бібліографічних покажчиків преси В. Ігнатієнка, Л. Бачинського, О. Фединського, О. Малицького, Б. Романенчука, Яра Славутича, С. Радіона, Є. Місила, М. Мартинюка, С. Козака, О. Сидоренко та ін. Серед довідкових джерел розглянуто також хрестоматію «На хвилі доби», упорядковану С. Кравченко, мемуари І. Кедріна, Л. Лукасевича, Д. Кислиці, М. Дального.

Ключові слова: історія діаспорної журналістики; енциклопедія; бібліографічний покажчик; систематичний покажчик змісту часопису; хрестоматія; мемуари; біографія.

Важливим підготовчим етапом дослідження є аналіз та узагальнення наукового досвіду. Окрім спеціальних наукових студій, багатоаспектність журналістики обумовлює охоплення різнопланових довідкових джерел. Вивчення історії діаспорної журналістики передбачає досягнення набутків в екзилі та вітчизняного медіазнавства.

Закономірно, що вивчення української еміграційної журналістики та преси постало насамперед в українській діаспорі. Так, основна інформація про діяльність журналістів української еміграції наявна в таких виданнях довідкового та енциклопедичного характеру, як восьмитомна «Українська Мала Енциклопедія» Є. Онацького (Буенос-Айрес, 1957–1967), «Енциклопедія українознавства» (голов. ред. В. Кубійович; Мюнхен; Нью-Йорк; Париж, 1949–1995), «Книга мистців» (Торонто, 1954) [12], «Азбуковник: енциклопедія української літератури» Б. Романенчука (Філядельфія, 1969, 1973) та ін. Синтетичне дослідження Ю. Тернопільського «Українська преса з перспективи 150-ліття» (Джерзі Сіті, 1974) супроводжується біографіями журналістів української діаспори Д. Донцова [30, с. 130–131], П. Лисяка [30, с. 135–136], Л. Мишуги [30, с. 139–140], О. Назарука [30, с. 142–143], С. Петлюри [30, с. 150–155], М. Шлемкевича [30, с. 172–174] та ін., а також видавця І. Тиктора [30, с. 166–168] та мецената української преси Є. Чикаленка [30, с. 169–172]. У виданні М. Марунчака «Біографічний довідник до історії українців Канади» (Вінніпег, 1986) [19] презентована біографічна канва багатьох українських журналістів Канади.

У сучасних виданнях «Енциклопедія сучасної України» в 30 т. (Київ, видається з 2001 р.; проєкт ще не завершений) та «Енциклопедія історії України» в 10 т. (Київ, 2003–2013) подається базова інформація про журналістів української діаспори. Відомості представлено також у книзі «Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості» (Донецьк, 2012), упорядкованій В. Просаловою [31].

Значна інформаційна та джерельна база зібрана в матеріалах до енциклопедичного словника «Українська журналістика в іменах» [32], в історико-бібліографічному дослідженні «Українська преса в Україні та світі ХІХ–ХХ ст.» [33] (керівник проєктів М. Романюк) та у виданні М. Романюка «Оратаї журналістської ниви» [27].

Важливим довідковим джерелом вивчення історії еміграційної преси та журналістики є бібліографічні покажчики. Чи не вперше інформацію про

українські видання за межами українських земель подано в «Бібліографії української преси (1816–1916)» В. Ігнатієнка (1930) [8].

Закономірно, що значну роботу щодо систематизації інформації матеріалу про періодичні видання було проведено в українській діаспорі. Л. Бачинський зібрав матеріали до бібліографічного покажчика про українські друковані видання в американському Клівленді [4]. У «Свободі» 1960 р. опубліковано «Покажчик змісту “Трибуни УНСоюзу” за рр. 1955, 1956, 1957, 1958 і 1959», видання, яке було додатком до газети «Свобода» [24]. Бібліографічні покажчики української преси поза межами України впродовж 1967 – 1978 рр. упорядкував О. Фединський [34–38]. 1935 р. Д. Козицький розпочав упорядковувати матеріали до бібліографії періодичних видань «Пласту» [14]. Пластові видання в Карпатській Україні й Чехії 1923 – 1938 рр. систематизував Л. Бачинський [11], засновник і директор Пластового Архіву-музею в Клівленді. Сучасний канадський дослідник О. Малицький класифікував періодичні та серійні видання українського «Пласту» [17]. «Покажчик літератури про українську пресу» В. Дорошенка, опублікований у часописі «Сучасність» 1963 р., охоплює дослідження, видані у Вільному Світі від 1945 р. Упорядник зауважує, що в «радянських виданнях появляються, розуміється, бібліографічні покажчики тамошньої української преси, але виключно комуністичної. Вона для нас менше цікава. Про некомуністичну ж пресу в межах СРСР, розуміється, згадувати не вільно» [7, с. 111]. Як виняток В. Дорошенко називає монографію М. Бернштейна, присвячену часопису «Основа» (1861–1862) [7, с. 111]. Бібліографію різножанрових українських видань у діаспорі уклали Б. Романенчук [26] та Яр Славутич [29]. «Покажчик видань Івана Тиктора (1923–1977) та концерну “Українська преса” (1923–1939)» містить інформацію про книги, календарі, періодичні видання та інші матеріали, які побачили світ як у Західній Україні (Львів, Рівне), так і в діаспорі (австрійський Інсбрук, канадський Вінніпег) [23]. Бібліографію української преси в Польщі (1918–1939) та ЗУНР (1918–1919) упорядкував Є. Місило [20].

О. Сидоренко уклала анотований бібліографічний покажчик «Українська таборова преса часів першої світової війни» [28]. Матеріали до бібліографії «Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 р.)» систематизував М. Мартинюк [18]. «Бібліографія Українці Австраліяни» укладена С. Радіоном [25].

Повнотою охоплення матеріалу відзначаються систематичні покажчики змісту варшавських журналів «Наша Культура» [21] та «Ми» [15], бібліографічний покажчик змісту мюнхенського журналу літератури, мистецтва і критики «Арка» [1], систематичний покажчик змісту часопису М. Шлемкевича «Листи до Приятелів» [2]. Окремі недоліки наявні в бібліографічному довіднику журналу «Сучасність» [16]. С. Козак упорядкував бібліографічні покажчики змісту таких періодичних видань, як газета «Українські Вісті» [13, т. 1, 2], журнали «Пороги» [13, т. 4], «Нові Дні» [13,

т. 3] та літературних часописів Австрії, Аргентини, Канади, Німеччини, США [13, т. 4].

Укладено бібліографічний покажчик різножанрових текстів С. Радіона [9].

Хрестоматія «На хвилі доби», упорядкувана С. Кравченко [22], – основа вивчення польської літературної періодики 20–30-х років ХХ ст.

Важливим джерелом студіювання історії української діаспорної преси та журналістики є мемуари. Так, чимало фактичного матеріалу зосереджено у статті І. Кедрина «Мої шефи – редактори» [10, с. 248–259; 209]. У спогадах Л. Лукасевича «Роздуми на схилку життя» (1982) подано чимало цінного матеріалу про обставини видання щоденної газети «Українська Трибуна» (Варшава, 1921–1922) [16, с. 148–153]. Д. Кислиця залишив свідчення про редагування місячника «Нові Дні» після смерті Петра Волиняка [11, с. 426–429], обставини видання часопису «Українські Вісті» у другій половині 1970 рр. [11, с. 432–433]. М. Дальний – про редагування часопису «Нові Дні» протягом 1978–1997 рр. [6].

Отже, важливими джерелами вивчення історії української еміграційної преси й журналістики є також довідкові видання бібліографічного, історико-культурного, мемуарного характерів.

Список літератури

1. «Арка» 1947–1948: журнал літератури, мистецтва і критики: бібліогр. покажч. змісту / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», Наук. б-ка; уклад.: Н. В. Казакова, Н. В. Монахова, Д. В. Матіяш; авт. вступ. ст. В. Є. Панченко. Київ: Видавн. дім «КМ Академія», 2003. 52 с.

2. Бабич Є. К., Патока В. В. «Листи до Приятелів»: сист. покажч. змісту: кн. 1–176 (1953–1968) / відп. ред. В. О. Кононенко; вступ. ст. С. І. Білоконя. Київ; Нью-Йорк: Одигітрія, 2002. 167 с.

3. Бачинський Л. Пластова бібліографія. Пластові видання в Карпатській Україні й Чехії 1923 – 1938. Клівленд, Огайо, ЗСА, 1959. 46 с.

4. Бачинський Л. Українські друковані видання в Клівленді (Матеріали до бібліографічного показника). Клівленд, Огайо, США, 1958. 46 с.

5. Бібліографічний довідник журналу «Сучасність», 1961–2003 / ред.-упоряд. М. Чубук. Львів: Кальварія, 2003. 480 с.

6. Дальний Мар'ян (Горгота). Вибране: люди – події – коментарі. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 563 с.

7. Дорошенко В. Покажчик літератури про українську пресу. *Сучасність*. 1963. Ч. 6. С. 111-120.

8. Ігнатієнко В. Бібліографія української преси (1816–1916). Харків; Київ: Держвидав України, 1930. 288 с.

9. Карбоване друком – Степана Радіона біо-бібліографічний огляд (до 25-ліття літературно-публіцистичної діяльності) / за ред. д-ра М. Бойка. Блумінгтон, Індіяна, ЗДА, 1975. 42 с.

10. Кедрин І. У межах зацікавлення. Нью Йорк; Париж; Сідней; Торонто: Наукове Товариство ім. Шевченка, 1986. 527 с.
11. Кислиця Д. Світе ясний: спогади: від р. Вовчі з Наддніпрянщини до р. Св. Лаврентія на Оттавщині. Оттава: Нові Дні, 1987. 453 с.
12. Книга мистців: перша зустріч українських мистців Америки й Канади з громадянством у днях 3-5 липня 1954 / упоряд. М. Бажанський, А. Курдидик, Б. Олександрів, Н. Гаркушенко. Торонто, 1954. 312 с.
13. Козак С. Раритети української діаспори: у 4 т. Київ: Ярославів Вал, 2016–2017. Т. 1: «Українські вісті» (Німеччина: 1945–1967). 592 с. Т. 2: «Українські вісті» (Німеччина – США: 1968–2000). 560 с. Т. 3: «Нові дні» (1950–1997). 592 с. Т. 4: Літературні часописи (Австрія, Аргентина, Канада, Німеччина, США). 532 с.
14. Козицький Д. Матеріали до бібліографії української пластової літератури. Прага: Український Пласт, 1935. 24 с.
15. Літературно-мистецький журнал «Ми» (1933–1939): систематичний покажчик змісту / уклад. О. В. Рудюк; передм. Д. Я. Ільницького; відп. ред. Л. В. Снісарчук; НАН України, Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Львів, 2006. 156 с.
16. Лукасевич Л. Роздуми на схилку життя. Нью Йорк; С. Бавнд Брук, 1982. 342 с.
17. Малицький О. Періодичні і серійні видання українського Пласту (Перша пробна версія списку). Калгарі, 2002. 100 с.
18. Мартинюк М. Українські періодичні видання Західної України, країн Центральної та Західної Європи (1914–1939 рр.): матеріали до бібліографії / передм. М. Вальо. Львів, 1998. 298 с.
19. Марунчак М. Біографічний довідник до історії українців Канади. Вінніпег, 1986. 735 с.
20. Місило Є. Бібліографія української преси в Польщі (1918–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–19). Едмонтон; Альберта, 1991. 250 с.
21. «Наша Культура» (1935–1937): систематизований покажч. змісту / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника; уклад. Н. П. Прокопенко; наук. ред. Л. В. Головата. Львів, 2006. 124 с.
22. На хвилі доби: хрестоматія польської літературної періодики 20-30-х років ХХ ст. / упорядкув., вступ. ст. та пер. із пол. С. І. Кравченко. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 448 с.
23. Покажчик видань Івана Тиктора (1923–1977) та концерну «Українська преса» (1923–1939) / укл. В. Г. Денисюк; вступ. ст. та наук. ред. Б. З. Якимовича. Львів, 1999. 360 с.
24. Покажчик змісту «Трибуни УНСоюзу» за рр. 1955, 1956, 1957, 1958 і 1959. Свобода. 1960. 29 лип. (Ч. 144). С. 3-5, 8.
25. Радіон С. Бібліографія Україніки Австраліяни (Ucrainica Australiana) Спрінгвайл (Мельбурн) Австралія: Спадщина, 1997. 128 с.

26. Романенчук Б. Бібліографія видань української літератури 1945 – 1970. Філядельфія: Київ, 1974. 96 с.
27. Романюк М. Оратаї журналістської ниви: українські редактори, видавці, публіцисти: навч. вид. у 2 кн. / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. центр періодики. Львів, 2002, 2004. Кн. 1. 236 с. Кн. 2. 240 с.
28. Сидоренко О. Українська таборова преса часів першої світової війни: анот. бібліогр. показч. Київ, 1995. 30 с.
29. Славутич Я. Анотована бібліографія української літератури в Канаді: Канадські книжкові видання 1908–1985. Едмонтон: Видавництво «Славута», 1986. 155 с.
30. Тернопільський Ю. Українська преса з перспективи 150-ліття. Джерзі Ситі: Видавництво М. П. Коць, 1974. 176 с.
31. Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості / упорядк. В. А. Просалової. Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. 480 с.
32. Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника / за ред. М. М. Романюка. Вип. 1–20. Львів, 1994–2013. Вип. 1. 233 с.; Вип. 2. 337 с.; Вип. 3. 424 с.; Вип. 4. 352 с.; Вип. 5. 410 с.; Вип. 6. 372 с.; Вип. 7. 485 с.; Вип. 8. 414 с.; Вип. 9. 436 с.; Вип. 10. 588 с.; Вип. 11. 566 с.; Вип. 12. 616 с.; Вип. 13. 576 с.; Вип. 14. 396 с.; Вип. 15. 388 с.; Вип. 16. 392 с.; Вип. 17. 400 с.; Вип. 18. 456 с.; Вип. 19. 380 с.; Вип. 20. 664 с.
33. Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.: іст.-бібліогр. дослідж. / уклад.: М. М. Романюк (кер. проекту), М. В. Галушко, Л. В. Сніцарчук. Львів, 2007, 2009, 2011, 2014. Т. 1 (1812–1890). 559 с.; Т. 2 (1891–1905). 479 с.; Т. 3 (1906–1910). 496 с.; Т. 4 (1911–1916). 566 с.
34. Фединський О., д-р. Бібліографічний показчик української преси поза межами України за 1967 рік. Огайо, ЗСА, 1968. 56 с.
35. Фединський О., д-р. Бібліографічний показчик української преси поза межами України. Річник III – IV – за 1968 - 1969 роки. Огайо, ЗСА, 1970. 64 с.
36. Фединський О., д-р. Бібліографічний показчик української преси поза межами України. Річник V – VI – за 1970 - 1971 роки. Огайо, ЗСА, 1972. 80 с.
37. Фединський О., д-р. Бібліографічний показчик української преси поза межами України. Річник VII – IX за 1972-1974 роки. Клівленд, Огайо, ЗСА, 1975. 84 с.
38. Фединський О., д-р. Бібліографічний показчик української преси поза межами України. Річник X – XIII за 1975-78 роки. Клівленд, Огайо, ЗСА, 1979. 88 с.